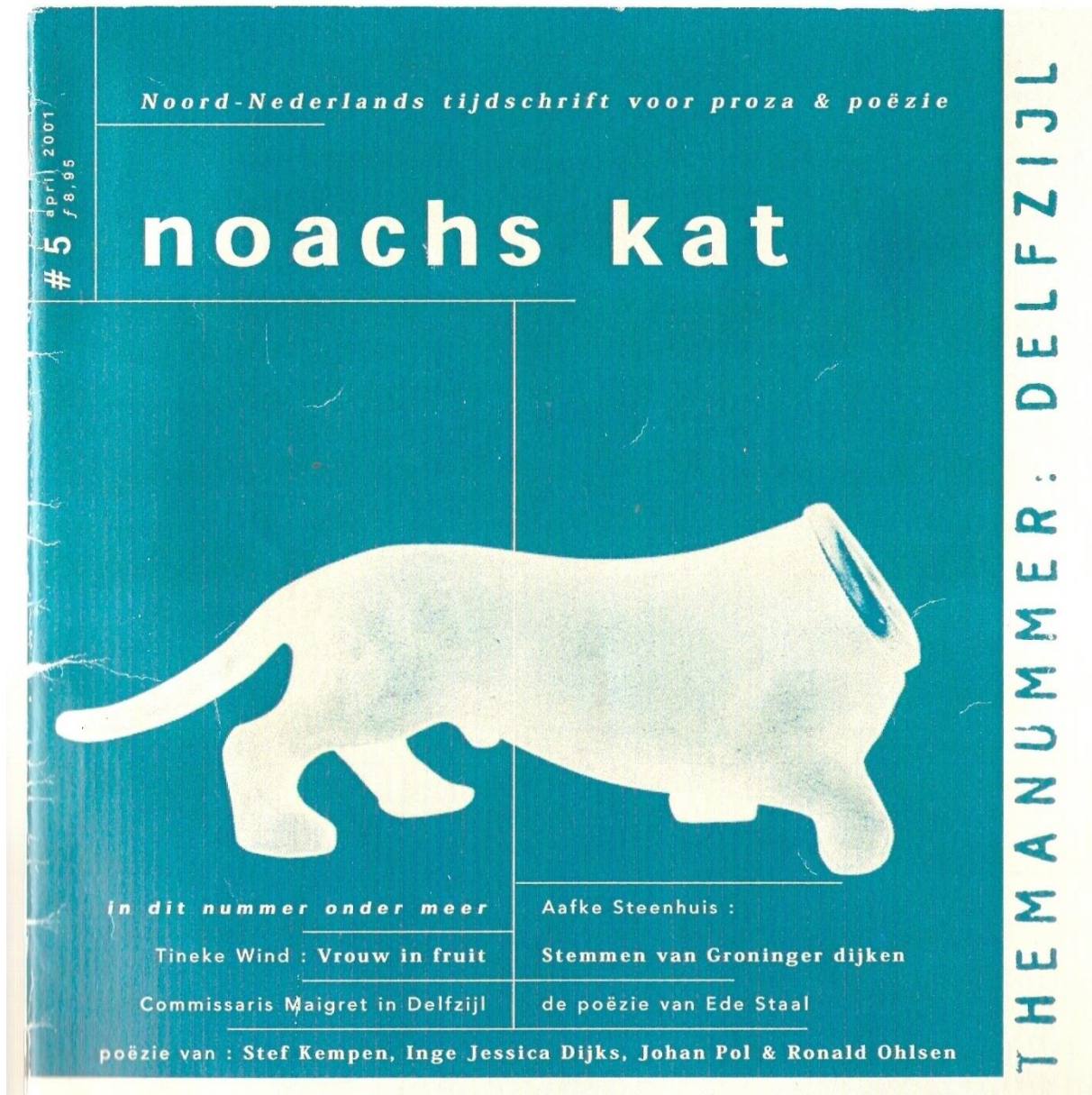

Ter waardering voor Ede Staal en zijn mystiek:

Golbang Khorasani

Witte wolken en de blauwe lucht in de zomer. Je bent te midden van de natuur, alsof je met de vogels vliegt en met de wind reist naar de onontdekte wereld. Op dat moment trek je je van de wereld niets aan. Je bent als het ware weggedroomd in de natuur en dit is alles. Je kunt, met de hand voor je ogen, uren door dat landschap gaan, waar alleen de paarden rennen en de wind waait. Dit is het typische Groningse landschap, dat niet te vergelijken is met de rest van de wereld. Zo beschrijft Ede Staal het in zijn liedteksten, met zo'n magische stem, als

iets mysterieus dat bijna niemand zoals hij kan bezingen. Je kunt uren door het poëtische landschap wandelen en inderdaad in extase raken van allerlei kleuren van de bloemen. Je ruikt de geur van de natuur, zoals Ede Staal die ooit ook heeft geroken. Daarom het bewustzijn van de natuur spreekt uit de liedteksten van Ede Staal. Dit kweekt een gevoel van respect en iets goeds in je en zo wandel je met hem door die weilanden, zonder dat hij werkelijk aanwezig is. Dit is eigenlijk de boodschap van de literatuur, of beter gezegd de magie van de natuurlijke literatuur. Dit is iets wat tot nu toe maar door weinigen naar voren is gebracht en Ede Staal is zeker één daarvan.

*En in de verte heurde ik
n koekoek
t was hoast onecht
Mor oet de vledder vlak bie mie
kwam n antwoord [1]*

Wie is Ede Staal? Een dichter? Een tekstschrijver? Een muzikant? Een zanger? Eigenlijk kan hij dit allemaal zijn maar in mijn ogen is hij meer dan dat. Hij is een mysticus. Deze eigenschap van hem staat voorop. Een filosoof met zijn eigen denkbeelden. Hij is in grote mate onnavolgbaar gebleven. Zijn manier van schrijven en voordragen zijn zijn handelsmerk. Daarom bestaat er maar één Ede Staal. Anders hadden wij verschillende aan Ede Staal verwante filosofieën en konden wij zijn wereld niet proeven en konden wij ook niet dichtbij zijn visie staan.

Er zijn veel dichters of schrijvers, die heel mooie diepzinnige teksten kunnen maken. Ze kunnen eerlijk gezegd de top van het koninkrijk der literatuur bereiken. Ze kunnen hoge literaire prijzen winnen. Ze kunnen hun naam in de literatuurgeschiedenis vastleggen. Maar toch kunnen ze soms het hart van de mensen net niet veroveren; verbazingwekkend! Dit is iets dat je hebt of niet hebt. Een van de sterkste punten van Ede Staal is dat hij deze drempel heel snel en heel gemakkelijk overschrijdt. Hij behoort niet tot de winnaars van grote literaire prijzen, maar hij is wel iemand die heel goed in het hart van de mens zit. Hij brengt de mens naar zijn wereld. Hij laat zijn wereld aan je zien met eenvoudige woorden. Hij laat een 'echte Groninger' wandelen door zijn 'hogelaand', alsof het voor de eerste keer is. Alsof de Groninger die daar is grootgebracht het voor de eerste keer ziet. Hij laat je wat zien met andere ogen. Dit is Ede Staal, een filosoof die met zijn zonnige denkbeelden, de geest van mensen doorbreekt. Hij is geen Spinoza of Erasmus, die met

hun briljante ideeën, schitterende idealen en mooie gedachtegoed, toch gevangen worden gehouden binnen de muren van de universiteiten of van intellectuele kringen. Deze grote denkers worden lang niet door iedereen begrepen. Maar Ede Staal is voor iedereen toegankelijk. Iedereen is welkom in zijn wereld en kan daar onvoorwaardelijk van genieten. Zijn huis is puur op emotionele bodem gebouwd en niet op rationele. Hij deelt al zijn zuivere gevoelens met iedereen; wat bij Spinoza of Erasmus niet het geval is. Dit is de magie, of beter gezegd, het mysterie van Ede Staal. Zijn levensvisie is goed te horen in zijn liedjes en in zijn magische stem. Zijn liedjes zijn niet alledaags. Hij wil je op andere gedachten brengen en daarin is hij echt succesvol. Bovendien giet hij dit allemaal zo bekwaam in de vorm van het Groningse dialect dat de luisteraar zich verwondert over hoe mooi dit dialect kan zijn. Hij stelt zijn filosofische vragen zo mooi en poëtisch dat je er niet stil bij kan staan, dat het leven zo in elkaar kan zitten. Je geeft je over en volgt hem volledig. Dit is zijn bedoeling, om een ander mens van je te maken en dat doet hij ook. De filosofische vragen die nooit door iemand zijn beantwoord, worden door hem met behulp van de mystiek der natuur anders bekeken of beter gezegd, je gaat door het leven zonder dat je het

merkt. Je geniet van het leven, geniet van het moment dat opduikt uit de diepte van het heden, je verlaat de zorg van de toekomst en je verlaat de weemoed van het verleden.

*Ik wait, der is n tied van kommen
en ook n tied van goan
En alles wat doar tussen ligt,
ja, dat is mien bestoan [2]*

De toekomst is niet te voorspellen. Het verleden komt niet meer terug. Het heden zal zo vlug voorbijgaan. Je pakt het, je grijpt het en geniet ervan. Dit is de boodschap in de wereld van Ede Staal. Hoewel de vooraanstaande geleerde en wereldberoemde Perzische dichter Omar Khayyâm dit thema ook in zijn kwatrijnen naar voren had gebracht, blijft de gedachtegang van Ede Staal er toch anders uitzien dan bij de klassieken. Om zijn ideeën naar buiten te brengen communiceert hij met alles wat er om hem heen bestaat, hoewel er soms geen reactie van de andere kant terugkomt. Hij vraagt iedereen, maar krijgt geen antwoord. Of zijn er geen antwoorden?

*Ik vroag de wind mor dij verstaat mie nait.
Ik vroag de zee dij zingt zien aigen laid.
Geef mie de nacht din heb ik onderdak,
- doarom zing ik.*

*Ik zai de vogels tegen de oavendlucht.
Ik denk mien leven in n vogelvlucht.
Geef mie de nacht din heb ik onderdak,
- doarom, doarom zing ik. [3]*

Ede staal heeft door zijn gevoel en zijn denkbeelden het Groningse hogelaand naar het hoogste niveau van spiritualiteit gebracht. Hij beschrijft de grijze herfstige lucht van het Groningse landschap net zo mooi als de blauwe zonnige lucht van de zomer. Het geluid van de wind over de akkers, de zang van de vogels in de lucht en het hinniken van de paarden in de weilanden worden door hem zo mooi geschilderd, waardoor je een andere visie op het leven krijgt, je gaat er anders naar kijken.

*t Liekt zo mooi, dat laand mit aal zien kleuren.
Ze stoan in blui: t is lila, roze en wit.
As bie haarstdag de lucht zwoarder worden,
din gaat t allinneg nog om wat ter onder zit.
Doar liggen de baauwten en de boerderijen [4]*

Ede Staal brengt je dichterbij de schoonheid van de natuur, zodat je de kracht daarvan en de spiritualiteit van de rust, anders voelt en anders beleeft. Bovendien zijn de liedteksten van Ede Staal vol van symboliek. Als hij het over het 'hogelaand' heeft, bedoelt hij niet alleen een stuk eenzaam stil gebied rondom Warffum of Baflo. Integendeel, dat betekent voor hem een beginpunt voor de reis naar de oneindigheid.

Naar de verdwenen wereld en de mysterieuze oorsprong van de mens. Zijn 'hogelaand' is een symbolisch begrip van de nabijheid van de materie, waar het zuivere leven nog begint. Een bevrijding van de mens van alles wat hem voortdurend afhoudt van zijn einddoel. Een uitbraak uit zijn belemmeringen. In dit verband is bijvoorbeeld de toren van Spiek in zijn gedachten nooit letterlijk bedoeld. Dit is in eerste instantie een kristallisatie van herinneringen aan de kindertijd van iedereen die daar bekend is. Maar tegelijkertijd, en nog belangrijker, is het een rustpunt.

*t Is de lucht achter Oethoezen.
t Is t torentje van Spiek.
t is de weg van Lains naar klooster
en deur Westpolder laangs de diek.*

*t Binnen de meulens en de moaren.
t Binnen de kerken en de börgen.
t Is laand, woar ik as kind
nog niks begreep van pien, of zörgen.*

Dat is mien laand, mien Hogelaand... (5)

Groningen moet echt trots zijn op Ede Staal. Voor Delfzijl moet het een eer zijn dat hij er is begraven. Door zijn inzet heeft het Groningse dialect een nieuwe waardering gekregen. Er is sprake van een herleving. Zijn scherpe intuïtie is aan geen academie of school te leren. Dit heeft hem geholpen om de wereld van het Groningse dialect anders te beleven.

*Waar ik geboren bin, waar ik de mensen ken.
Dat is mien Grunnigerlaand, doar aan de woaterkaant,
Waar ie de woorden heuren, dij joen gedachten kleuren.
De ziel van elk verhoal:
Joen aigen toal. [6]*

Op basis van zijn zuivere gevoelens heeft hij de kracht van dit dialect herontdekt en weer naar de harten van de zoekenden teruggebracht. Aan de andere kant heeft hij de wereld van de gevoelens van de mens weer ontdekt. De teksten van Ede Staal weerspiegelen, mijns inziens, de diepste gevoelens van de mens van deze tijd. Daarom is Ede Staal, in mijn ogen, de Keizer der gevoelens.

1 Door 't dak zie ik de maan: Groninger lied

*teksten van Ede Staal, verzamelden van commentaar voorzien door Simon
Rekker, Bureau Groninger taal en cultuur RUG/RTV Noord, Groningen, 2000,
blz. 65, het lied koekoek*

2 lbidem blz. 21, het lied mien bestaan

3 lbidem

*4 lbidem blz 15, het lied doar bluit mien
eerappellaand*

5 lbidem blz. 25, het liedt Hogelaand

6 lbidem blz 17